

# FRĂMÎNTĂRI ȘI MIȘCĂRI ȚĂRĂNEȘTI DIN JUDEȚUL VILCEA ÎN PERIOADA 1878—1900

D. ANDRONIE

Istoria ne-a confirmat nu o dată, de-a lungul secolelor, că în momentele cele mai grele, de răscruce pentru ființa poporului român, masele populare, țărănimea în special a marcat o viguroasă manifestare a potențialului său revoluționar, forța sa de sacrificiu în slujba patriei. În timpul războiului de neahtare 1877—1878, masele populare însuflețite de idealul independenței au purtat pe umerii lor principala povară, au dat dovadă de înalt spirit de abnegație și eroism pe câmpul de luptă. Documentele de arhivă, publicațiile de specialitate și presa vremii amintesc de jertfele țăranilor vilceni îmbrăcați în haine militare în bătăliile aprige pentru consfințirea independenței, mulți dintre ei udînd cu sîngele lor câmpul de luptă. Este deosebită și contribuția materială a populației județului Vilcea pentru susținerea frontului. Cîteva cifre sînt edificatoare: „locuitorii vilceni au străbătut cu carele proprii de la 1 aprilie pînă la 31 noiembrie 1877 un total de 2 502 262 km, efectuînd transporturi pentru nevoile armatei”<sup>1</sup>. De asemenea, țăranii din satele vilcone au făcut pentru armată importante donații<sup>2</sup>, iar valoarea rechizițiilor „în cereale, alimente, cherestea, animale, transporturi, nutrețuri, zile lucrate pentru diverse servicii ale armatei etc., convertite în bani, s-au cifrat în intervalul aprilie 1877 — februarie 1878 la 400 146,93 lei”<sup>3</sup>. La acestea trebuie adăugate și sumele de bani date de locuitori pentru cumpărarea de arme, astfel pînă la 28 octombrie 1877, 14 comune din județ oferiseră 9 959 lei<sup>4</sup>. Așadar, entuziasmul cu care țărănimea vilceană, ca de altfel întreaga țărănime română, a participat la obținerea victoriei în războiul pentru cucerirea independenței naționale, atât în iureșul luptelor, cît și în susținerea campaniei prin diferite mijloace, scot și mai mult în relief credința țărănimii că după terminarea războiului își va îmbunătăți situația.

Guvernul, clasele dominante, după război, trăgănează punerea în aplicare a celor promise țăranilor, iar ca urmare a acestui fapt agitațiile în lumea satelor cresc în intensitate și răbufnesc cu vigoare sporită după 1878.

Un alt fenomen care s-a manifestat și în județul Vilcea în anii 1877—1878, a fost procesul de ruinare a unei părți a țăranilor, mai cu

seamă a acclora care plecaseră pe front și ale căror gospodării rămăseseră în paragină. Revelatoare în acest sens este plîngerea sătenilor din comuna Mihăești adresată Ministerului de Interne la 10 aprilie 1878, care oglindea următoarea situație : „am fost numai în transporturi și rechizițiune de la începutul războiului, vitele ne-au murit, arăm cîte zece ore cincisprezece locuitori cu un plug, iar mijloacele de trai ne lipsesc (porumb)<sup>5</sup>”. O situație asemănătoare o găsim mai în toate localitățile județului Vîlcea. Măsurile luate de cercurile guvernante cum au fost : improprietărirea însurățeilor (1878—1879), ca și legile de vânzare a bunurilor statului către țărănime, au venit cu întîrziere și atunci s-au răsfrînt doar asupra unui număr mic de familii. Modificarea legilor de învoielii agricole în anii 1882 și 1893 nu au ușurat substanțial starea țaranului, căci execuțiile silite au continuat, fie prin intervenția dorobanțului, fie în alte forme. În perioada de care ne ocupăm, lupta sătenilor crește în intensitate și este dirijată cu precădere împotriva nedreptei repartiții a pămîntului în cadrul gospodăriilor comunale. „Căci, de la reforma agrară din 1864 trecuseră un număr însemnat de ani, timp în care lotul primit de o serie de foști clăcași, din diverse motive, se divizase într-o asemenea măsură încît reforma rămăsese aproape o amintire<sup>6</sup>; mai mult decît atît, o parte dintre țărani nici nu primiseră drepturile promise prin legea rurală. Starca de sărăcie a țărănimii vîlcene devenise atît de apăsătoare încît în rîndurile ei se răspîndea din ce în ce mai mult ideea că numai prin luptă va căpăta pămînt și va putea reglementa raporturile existente între proprietari și țărani. Documentele existente în arhivele Prefecturii Vîlcea și subprefecturilor ilustrează din plin frămîntările și neliniștea ce a cuprins lumea satelor. Principalele forme de manifestare ale țărănimii din localitățile județului s-au exprimat prin : proteste, răzvrătiri, amenințări la adresa exploataților și chiar ocuparea de proprietăți ale statului și moșierilor, luarea de poziție față de abuzurile comise de moșieri, arendași și autorități cu prilejul aplicării învoielilor agricole, încercări de înlocuire a unor primari sau funcționari, etc.

Cea mai întîlnită formă de luptă, folosită în perioada 1878—1900 de către țărănimea vîlceană, a fost cea petiționară. Plîngerile adresate de săteni autorităților județene, unor ministere, sau chiar regelui, cuprindeau și dezvăluiau abuzurile moșierilor, arendașilor și funcționarilor, îndeosebi cînd era vorba de aplicarea legislației. În anii 1878—1879 sînt predominante plîngerile ce fac referire la modul cum a fost înfăptuită reforma agrară. La 19 septembrie 1879 un număr de 54 locuitori ai comunei Muereasca de Jos, se plîng Prefecturii județului Vîlcea că au primit pămînturile cele mai proaste, iar delimitările efectuate le erau total nefavorabile : „noi, obștea locuitorilor din comuna Muereasca de Jos, rurali foști clăcași ai statului, cu ocaziunea decretării legii rurale ne-am crezut dispensați de jugul clăcii că aproape ne înge-nunchiase, însă de această dispensie ne bucurăm cu grele restricțiuni<sup>7</sup>. Mulți săteni cer autorităților, dreptul de pămînt în conformitate cu promisiunile făcute sau cu prevederile legale. Despre modul cum se realiza improprietărirea și neregulile provocate de proprietari și autoritățile locale, locuitorii comunei Vaideeni, în jâlba adresată regelui la 5 iunie 1881, declarau : „vedem că dreptul nostru de împămîntenire

cedat după legea rurală, iată că termenul după 15 ani ai despăgubirii s-au epuizat și pământul nici până acum nu și-au mai putut lua nici o definitivă măsurătoare pentru împărțire la fiecare în parte (...). Iar alții dintre dînșii numai căci au purtat sarcina despăgubirii clăcii către fisc, pentru care la mulți dintre aceștia li s-au și vîndut de către perceptori cu sifestru alte averi pentru această sarcină de despăgubire și prisoasele de pămînturi au izvorit la aceia care și astăzi li se află în stăpînire".<sup>8</sup> Numărul mare de petiții adresate de țărani vilceni, ministerelor de interne, finanțe și domeniilor, prin care erau dezvăluite abuzurile săvîrșite cu prilejul aplicării reformei agrare, a determinat emiterarea unor circulare către Prefectura județului Vîlcea. Astfel, într-o adresă a Ministerului de Finanțe se cerea Prefecturii Vîlcea să ia măsuri „ca proprietarul din comuna Călinești să cedeze țăranilor pogoa-nele legiuite și să fie despăgubiți pe toți anii din urmă”.<sup>9</sup> Proprietarii de moșii, arendașii, caută prin mijloace diferite să întîrzie și chiar să anuleze practic împroprietărirea însurăteilor. Iată un exemplu de cerere care demonstrează hotărîrea celor în drept de a lupta împotriva răuvoitorilor. La 26 mai 1884 mai mulți însurăteii din Drăgășani reclamau Ministerului de Interne că nu au fost înscrși în tabele pentru a fi împroprietăriți ca însurăteii „și astăzi ne vedem în mare suferință că n-am avut unde să ne facem arătura trebuincioasă pentru familie, din cauză că și d-l arendaș ne-au cerut cîte 30 franci de pogon”.<sup>10</sup> Cazuri asemănătoare se găsesc în majoritatea localităților rurale. Altor țărani care nu putuseră plăti despăgubirea pentru clacă și dijmă, primăriile comunale le arendau prin licitație pămînturile primite prin reforma agrară pentru recuperarea banilor. Un astfel de caz îl înregistrăm la 23 aprilie 1879 în comuna urbană Ocnele Mari, a cărei primărie arendează loturile „locuitorilor Niță și Ilie Pupăză, pe termen de doi ani”.<sup>11</sup>

Numeroase nemulțumiri au provocat țăranilor proprietarii, arendașii și primarii comunelor, care profitînd de poziția pe care o aveau închideau drumurile de acces către loturile țărănești, sau profitau de prevederile legii rurale din 1864, în legătură cu succesiunea pămîntului împărțit și îl treceau „în proprietatea comunei” beneficiind ei de uzufructul acestuia. Pentru curmarea acestor abuzuri, sătenii au ales calea petițiilor și a acțiunilor judecătorești. În 1883 proprietarul moșiei Laloșu a închis și arat un drum care lega comunele Șușanii de Jos și Rîmnești cu orașul Craiova, silindu-i astfel să ocolească pe la Balș. Mai mult, la capătul arăturii proprietarul făcuse gard și un șanț mare păzit de gardieni înarmați, iar călătorii care îndrăzneau să treacă erau bătuți și zălogiți.<sup>12</sup> Și în comuna Băbeni Oltețu arendașul Teodor Mihai și proprietarul Luță Birzan au arat în 1900 un drum „vechi de la moșii și strămoșii noștri” după cum arată în plingerea lor locuitorii comunei, oprind circulația spre fîntîni și locurile de muncă, „și de doi ani încoace trăim în mare suferință, trăim ca vulpile în vizuinele lor” — încheiau ei patetica jalbă.<sup>13</sup>

Dacă în unele din aceste cazuri li se făcea uneori dreptate sătenilor, acesta se datora și faptului că o parte din drumurile închise se bucurau de regimul drumurilor comunale. Nu același lucru se întîmplă în cazurile în care sătenii erau deposedați de pămînturile lor. Spre exemplu, în 1891 văduva și fiul lui Gheorghe Lăcraru din comuna

Mihăiești, care fusese înpropriat ca pălmaș (4 pogoane și 15 prăjini) prin reforma agrară din 1864, se plîng Prefecturii județului Vîlcea că de șase ani primăria comunei a trecut în posesia sa lotul defunctului, primarii personal beneficiind de venitul acestuia. „Iar eu, arată petiționara, o sărmană femeie văduvă cu copiii sînt supusă din lipsă de mijloace a pieri de foame împreună cu ei”<sup>14</sup>. În același mod procedează în 1895 — după cum se plînge Mitrache Obogeanu primului ministru — primarul și consilierul comunei Copăceni. Aceștia, însoțiți de milițieni îi distrug gardul deposedîndu-l fără nici un motiv de o suprafață în mărime de un pogon<sup>15</sup>.

În aceste cazuri simplele plîngeri adresate diverselor autorități nu erau prea eficiente, părțile „întinate” trebuind să se adreseze justiției. Lipsa de bani a celor săraci făcea ca acțiunile judecătorești să le fie defavorabile. Situația respectivă este semnalată de cel mai important periodic local din epocă — Gazeta Vîlcii. „Am dreptate, dar nu pot să mă judec pentru că n-am bani trebuie să sufăr” — spunea un țăran descurajat la finele unei ședințe „înaintea Tribunalului Vîlcea”. Acesta împreună cu alți șase săteni se judecau pentru cotropire de pămînt<sup>16</sup>. Gama abuzurilor săvîrșite de autoritățile locale era mult mai largă, manifestîndu-se în toate aspectele vieții economico-sociale ale satului vîlcean. Orice funcționar cît de mic, putea să-și permită fără să riște aproape nimic, să-și arate „puterea” în fața țăranilor. Deosebit de elocventă în ilustrarea acestor stări de lucruri este jalba semnată de 46 locuitori din comuna Genuneni, adresată la 27 mai 1880 Ministerului de Interne în care reclamau : „Domnule Ministru, de cîteva săptămîni am ajuns mai rău de cum erau țiganii la noi înainte de a fi emancipați. Primarul ne bate, perceptorul ne bate, călărașii și dorobanții ne bat și ne țin nemîncăți zile întregi în arestul primăriei și toate acestea se fac numai și numai ca să răspundem îndată banii birului și ai pămîntului. Nu mai putem să muncim nimica pentru că călărașii, dorobanții și vătășei sînt la spatele nostru din zorile zilei, ne ia cu grămada, ne țin flămînzi toată ziua, astfel că munca cîmpului la noi a încetat cu desăvîrșire”. Motivul pentru care țăranii erau arestați îl constituia neplata impozitelor, pe care ei doreau să le amîne pentru o perioadă de timp : „Vă rugăm să dați ordine ca cel puțin trei luni de zile să fim așteptați și să nu ne mai amărască zilele în zadar cu banii birului și ai pămîntului, căci sărăcie mare și foamete și mai mare este pe capul nostru, iar banii de loc, și oricît ne-am bate și înjura cei fără de lege, bani acum nu avem de unde să dăm”<sup>17</sup>. Și locuitorii comunei Gușoeni aduc la cunoștință prin jalba din 20 februarie 1895, enarile nereguli săvîrșite de ajutorul de primar Ilie I. Gugoiu și consilierul Stancu C. Lăutărescu după cum urmează : „Devastează viile și holdele locuitorilor cu vitele lor ; îi globește pe săteni cu bani și zile de lucru ; fără nici un motiv îi supune judecății pînă și pe minori ; îi supune la taxe ilegale și-i ține la curtea sa fără nici un drept doi vătășei ai comunei”<sup>18</sup>. Edificatoare pentru aplicarea legislației de către autoritățile locale în lumea satelor este și plîngerea lui Marin Cercelaru din comuna Sutești adresată în ianuarie 1898 Prefecturii Vîlcea. Astfel el arată : „Nae T. Crețeanu, primarul comunei noastre Sutești calcă în picioare toate legile țării noastre și și-au luat dreptul de portărei, de inginer hotarnic,

de tribunal, etc. și după presupuneri iluzorii merge cu stînjenu în mîna, măsoară averile oamenilor, le ia din posesiunea și proprietatea lor și le dă în proprietatea și posesiunea unor oameni agreeți de el".<sup>19</sup>

O mișcare mult mai amplă a fost declanșată de acțiunea petiționară a țărănimii împotriva învoielilor agricole, instrument de impunere a condițiilor celor mai avantajoase pentru moșieri și arendași. „Credem că nici o fiară mai sălbatică și mai sfîșietoare nu poate fi decît omul acela ce răpește dreptul altuia și confrăților lor” — arătau țărani din comuna Frîncești într-o petiție ce înfiera exploatarea la care erau supuși de arendașul comunei. După ce își descriu viața grea pe care o duceau, cei 50 de semnatori ai petiției făceau un sever rechizitoriu asupra stării de fapt din România: „Toate legile strigă dreptate, dreptate, egalitate. La noi, însă, din nenorocire, ne vedem apăsați cu ilegalitatea și în zadar ni se spune că prin vot de libertate avem dreptul”<sup>20</sup>. Condițiile grele pe care țărani trebuiau să le accepte în contractul de învoielă agricole (din cauza lipsei de pămînt) sînt oglindite și de locuitorii comunei Pîrîleni, care se plîng în martie 1882 că proprietarul le pretinde „cîte douăzeci zile lucru și un pogon de arătură pentru o vacă învoită”<sup>21</sup>.

Ampla acțiune petiționară a determinat guvernele României să treacă la modificarea legii învoielilor agricole în anii 1882 și 1893. Abuzuri ale arendașilor și proprietarilor se înregistrează însă și în anii următori, contrar prevederilor legale. Această stare de lucruri a determinat Ministerul de Interne ca prin circulara din noiembrie 1896 să ceară Prefecturii județului Vîlcea respectarea de către arendași și proprietari a legii învoielilor agricole și în același timp atrăgea atenția că „în județ se exercită asupriri asupra muncitorilor agricoli. Unii din acești cultivatori pe temeiul articolului 45 din Legea întocmelilor agricole, care permite contractarea unor asemenea tocmești și sub imperiul dreptului comun, angajează lucrători din localitate și chiar din alte județe, la muncă fără contracte scrise. Îndată după ce locuitorii au fost puși în lucru, s-au văzut asupriți nedîndu-li-se hrana conform condițiilor stabilite, rău tratați și obligați la muncă peste puterile lor (...). În cele din urmă sînt siliți să acționeze pe arendași la judecătorie sau că din cauza necunoștinței formelor de judecată, renunță de a mai cere îndestularea, neavînd nici mijloace cu ce să plătească taxele de timbru și alte cheltuieli”<sup>22</sup>.

În județul Vîlcea s-a manifestat într-un cadru redus și părăsirea locurilor de baștină de către unii locuitori sau familii întregi. Asemenea formă protestatară a fost folosită și în comuna Veaca (plasa Oltețul-de-Sus). Aici mai mulți locuitori fiind nemulțumiți de tratamentul inuman care li se aplica de autoritățile locale reclamă Prefecturii județului Vîlcea că „de cînd d-l Pleșoianu Ștefan s-a pus primar, n-au lăsat pe un om din comuna noastră nebătut și neșefuit și a treia parte din locuitori a dispărut din comună, de jafurile și bătăile ce suferim”<sup>23</sup>. Un caz similar întîlnim și în comuna Călina, unde datorită condițiilor grele impuse de arendașul moșiei Drăgășani și primarul comunei, la încheierea contractului de învoielă agricole țărani declarau: „am ajuns în pozițiune să ne punem foc caselor și să fugim în lume”<sup>24</sup>.

O altă formă de luptă întîlnită în satele vîlcene și utilizată de cele mai multe ori de un număr restrîns de țărani — a fost incendierea

recoltelor de pe proprietățile moșierești. Deși s-a manifestat spontan, totuși a creat o atmosferă de teamă în rândurile claselor dominante, moșierii și arendașii fiind avertizați să limiteze abuzurile lor, în caz contrar țăranii vor acționa mai puternic. În aprilie 1893, Subprefectura plășii Oltețul-de-Jos raporta Prefecturii Vâlcea că: „în noaptea de 15 spre 16 aprilie corent, de către făcătorii de rele s-au pus foc la o magazie cu șopron a domnului C. I. Dobriceanu din comuna Laloșu, în care se afla ca una sută kile grâu, ca și șezeci kile porumb, cum și un vapor putere de șase cai, o mașină de treierat, două batoze de bătut porumbul, dintre care una mare și alta mică, cum și alte multe accesorii și obiecte“. La fel procedeză și țăranii de pe moșia proprietarului Alexandru Părăianu din comuna Părăienii de Mijloc, care în noaptea de 3 spre 4 octombrie același an, au incendiat șase clăi de fin.<sup>25</sup>

În același timp conflictul dintre țăranime și exploatare s-a manifestat și prin încălcările proprietăților moșierești, a domeniilor statului precum și devastări de pădure. De pildă, proprietarul moșiei Măldărești din plaiul Horezu, Stamate Budurăscu reclama Prefecturii Vâlcea că foștii clăcași împroprietăriți aici atacau permanent posesiunile sale. „Din cureaua cumpărată de mine de la domnia Iancovești s-au încutrupit peste 15 pogoane lucrative iar din cureaua cumpărată de la domnul Nae Măldărescu s-au încutrupit și mai mult“<sup>26</sup>. Și arendașul V. Cocorăscu reclama că Iordache Toma, Dincă Mirea, Badea Dumitru și alți locuitori din comuna Drăganu, plasa Oltețul de Sus, au călcat proprietatea lui Costache Cerchez pe care o ține cu arendă: „prin sfărîmarea mejdinelor ce serveau de hotar și alte scemne, la mijlocul proprietății despre răsărit, pe mai multe locuri, arînd și închizînd o sumă oarecare însușind-o, sub ce cuvînt nu se poate cunoaște, astfel că voiesc cu aceasta a-și face posesiune nouă în detrimentul proprietății“<sup>27</sup>. Datorită lipsei de izlazuri, locuitorii comunei Drăganu (mahalaua Tortești) fără nici o învoială, așa cum oglindește reclamația lui N. Marinovici proprietarul comunei, adresată Ministerului de Interne, „pasc cu vitele lor izlazul moșiei mele de peste o mie pogoane, mai mult au prins și torturat pe guardii cîmpeni cînd au voit să le închidă vitele“<sup>28</sup>. Arendașii moșiei Vatra Schitului, Fedeleșoiu și Runcu au reclamat în decembrie 1883 că locuitorii din Runcu, „în număr de peste 240, în grupe de cîte 60—70 oameni, se introduc noaptea în pădurea, unde fac considerabile tăieri de lemne, devastînd astfel pădurea și că orice rezistență le este imposibilă (arendășilor). Mai cu seamă că după reclamele ce am făcut autorităților comunale nici acesteia nu i-a stat în putință a-i opri“<sup>29</sup>.

Cele mai frecvente agitații și ascuțite conflicte au fost generate de regimul învoielilor agricole, de dările fiscale și de prestațiile obligatorii la drumurile comunale și județene. Dintre acestea mai des întâlnite sînt conflictele alimentate de neîndeplinirea stipulațiilor prevăzute în contractele agricole. Țăranimea pentru a stăvili abuzurile proprietarilor de moșii, arendașilor și autorităților comunale, trece de la acțiunile protestatare la alte forme de luptă mai eficiente. Una dintre ele, cunoscută cu o frecvență sporită pentru perioada 1878—1900 aproape în toate localitățile județului Vâlcea, a fost nesupunerea la efectuarea muncilor agricole. În acest sens ne stau mărturie reclamațiile

arendașilor și proprietarilor, îndreptate împotriva țăranilor care opuneau rezistență la efectuarea muncilor agricole, adresate autorităților județene și centrale.

La 6 iunie 1879, arendașul moșiei Vatra Schitului Cetățuia, Alecu Alexiu arăta Prefecturii județului Vâlcea că se vede nevoit să părăsească aceste moșii deoarece „clăcașii ce sînt cu act agricol învoiți a sări la toate muncile, refuză să se supună”.<sup>30</sup> Este interesant faptul că arendașul folosea încă termenul de clăcași după 15 ani de la reforma agrară, aceasta dovedind că tot se mai considera țăranul ca fiind dependent de stăpînul său sau administratorul moșiei. Uneori arendașii sînt nemulțumiți de sprijinul pe care-l primesc din partea primarului. Astfel, C. Dănescu reclama în octombrie 1882 Prefecturii Vâlcea că primarii comunelor Laloșu, Otetelișu, Bătășani și Mărgineni „nu îndeamnă pe locuitori a îndeplini obligațiunile de munci agricole contractate în proprietate și că din această împrejurare s-a întîrziat munca a 50—60 pogoane porumb”.<sup>31</sup> După cum relatează arendașul Avram Făcăianu aceeași situație o întîlnim și în anul 1888, cînd locuitorii din comunele Muiercasca de Sus și de Jos au refuzat să iasă la muncă cu toate insistențele primăriei.<sup>32</sup> Numeroasele reclamații adresate de arendași, cît și de țăranii forurilor în drept au obligat Ministerul de Interne să emită la 16 noiembrie 1888 o circulară pentru județul Vâlcea prin care se indicau măsurile ce urmau a fi luate pentru liniștirea satelor.<sup>33</sup> Măsurile preconizate erau însă departe de a întrerupe firul luptelor țăărănești. În anii următori persistă neînțelegerile dintre proprietari și țăranii. În iunie 1892 proprietarul se plînge Prefecturii județului Vâlcea, că deși are contract agricol cu locuitorii moșiei Zăvideni aceștia refuză să-i lucreze pămîntul. De asemenea se declară nemulțumit de sprijinul pe care îl primește de la autoritățile locale pentru „activarea angajamentelor agricole ce are cu locuitorii”.<sup>34</sup> La 25 septembrie 1896 căpitanul Vlădoianu cerea prefecturii județului să ordone primarului comunei Laloșu ca să-l sprijine pentru impunerea locuitorilor la efectuarea muncilor agricole, „deoarece oamenii cătunelor Mologești și Dobriceni nu ies la arătură”.<sup>35</sup>

Populația satelor s-a ridicat și împotriva administrației de stat, opunîndu-se abuzurilor săvîrșite cu ocazia efectuării prestațiilor pentru întreținerea șoselelor comunale și județene. Numeroasele lucrări pe care țăranii erau obligați să le efectueze în afara muncii cîmpului, cum ar fi căratul cu atelajele lor a nisipului, pietrișului și a altor materiale necesare reparării sau construirii căilor rutiere, etc. au constituit și ele motive pentru nenumărate agitații și conflicte. Locuitorii comunei Zlătărei în anii 1891, nemulțumiți de abuzurile administrației au refuzat să mai presteze munca la întreținerea drumului.<sup>36</sup> În același an locuitorii comunei Ștefănești reclamă prefectului că „sîntem executați la șosele, ieri a plouat, rugăm lăsați-ne a ara și semăna (la 11 iunie)... altfel sîntem amenințați a muri de foame”.<sup>37</sup> Contrar legislației drumurilor țăranii au fost impuși la mai multe zile de prestație chiar și în timpul muncilor agricole, mai mult trebuind în plus să se deplaseze la distanțe mari de localitățile lor.

Un alt mijloc de exploatare și asuprire al maselor țăărănești l-au reprezentat sarcinile fiscale (dările directe și indirecte către comună,

județ și stat), precum și multitudinea abuzurilor săvârșite de funcționarii de stat în strângerea dărilor. Potrivit documentelor de arhivă, populația sătească din județul Vâlcea a trecut la nesupunere când era vorba de plata dărilor fiscale. Ca urmare a acestei atitudini, în anii 1878 și 1879 s-au înregistrat însemnate rămășițe din contribuții directe, zecimi și prestații. Astfel, din lista întocmită de casieria generală Vâlcea, se constată pentru acești ani la nivelul județului rămășițe în valoare totală de 946 929,83 lei<sup>38</sup>. Prefectura județului Vâlcea îngrijorată de faptul că „împlinirile banilor fiscali au încetat mai de tot, din care cauză serviciile publice sunt în suferință căci nu se pot face plățile la timp, de aceea se simte necesitatea, pentru executarea încasării contribuțiilor, de mijloace executive”. Pentru îndreptarea situației prefectura solicită comandantului Regimentului 2 dorobanți, la 1 august 1885, concentrarea a 68 dorobanți care să fie puși la dispoziția subprefecturilor pentru strângerea dărilor fiscale<sup>39</sup>. Dintr-un alt document, cu data de 6 noiembrie 1885 reiese că numărul dorobanților concentrați s-a ridicat la 94 repartizați astfel: 11 pentru plaiul Cozia; 20 pentru plasa Ocol Otăsău; 35 pentru plasa Oltul — Oltețul de Jos; 9 pentru plaiul Horezu și 19 pentru plasa Oltețul de Sus<sup>40</sup>.

Mișcarea țărănească din județul Vâlcea, a îmbrăcat forme dintre cele mai variate în toată perioada anilor 1878—1900. Pe lângă lupta pașnică, legală amintită la mișcarea petiționară s-au înregistrat și forme de luptă violentă, de genul revoltelor de anvergură și chiar răscoală. Revoltele întâlnite îndeosebi în satele și comunele din partea centrală și de sud a județului, erau generate mai ales de cauze locale cum ar fi: neînțelegererile cu moșierii, cu arendașii și cu autoritățile de stat. Corespondența din perioada la care ne referim înregistrează câteva situații de revoltă prin care țărani își făceau singuri dreptate. În unele sate, cei săraci s-au răfuit cu proprietarii și autoritățile locale ca să obțină și să apere drepturile de care aveau nevoie pentru un trai mai bun.

În octombrie 1879 Primăria comunei Prundeni îngrijorată de atitudinea țăranilor raporta Prefecturii județului Vâlcea că „s-au ivit mari neînțelegeri între locuitorii comunei și doi arendași ai moșiei Drăgășani, fiind nemulțumiți de delimitarea și împărțeala pământului, pentru a liniști spiritele este nevoie de ajutor”<sup>41</sup>. Un caz de revoltă are loc și în comuna Genuneni. La data de 22 septembrie 1879, Nae Păușescu proprietarul moșiei reclama Prefecturii Vâlcea următoarele: „Mergînd în ziua de 22 septembrie să adun roadele din pruni, meri și nuci, am fost întîmpinat de Grigore Filipescu însoțit de Andrei al Ștefanei, amîndoi înarmați și oșebit însoțiți de alți zece locuitori pe care nu-i cunoșteam, luați ca muncitori toți cu prăjini au venit asupra mea, m-au izgonit de la acele pometuri, și prin forță mi-au cules cincisute vedre prune și două mii ocale mere”<sup>42</sup>. Căpitanul Lamotescu, proprietarul moșiei Foleștii de Sus informa la 25 iunie 1884 că locuitorii din acele locuri s-au revoltat. Motivele revoltei erau următoarele: servitorii proprietarului și doi gardiști au luat în mod abuziv vitele unor locuitori „și în loc să le ducă la oborul de gloabă comunal le-au închis în oborul proprietarului”. Acesta cerînd cite un napoleon pentru fiecare vită a nemulțumit pe săteni „care au sărit cu ciomage și pietre asupra proprietarului, oamenilor săi și gardiștilor, amenințîndu-le viața”<sup>43</sup>.

Nemulțumirile și frământările permanente ale țăranilor din anii următori s-au transformat într-o mare răscoală care a izbucnit mai întâi în județele Ialomița și Ilfov, răsculații cerind pământ și ușurarea învoielilor agricole. În Oltenia ea a cuprins mai multe localități, cu precădere cele din județul Dolj, dar încercări de răscoală s-au manifestat și în județul Vâlcea. În acest sens circulara Ministerului de Interne adresată Prefecturii județului Vâlcea la 6 mai 1888 este edificatoare. Comandantul Corpului al II-lea de armată raporta Ministerului că „a primit informații de la diferiți comandanți detașați cu trupele prin sate cu ocaziunea răsculărilor din urmă, că pe la unele locuri s-au dat alarma de către primari, arendași, sau îngrijitorii moșiilor, că și țăranii de prin aceste locuri ar voi să se răscoale”<sup>44</sup>. Documentele existente în Arhivele Prefecturii Vâlcea ilustrează din plin situația incendiară existentă în mai multe localități aproape în tot anul 1888. Ne rețin atenția cu deosebire cele întâmplate în localitățile Bunești, Laloșu, Bătășani și Otetelișu (fiind aproape nelipsite din circuitul corespondenței de atunci). Refuzul țăranilor de a face noi învoieli, nerespectarea clauzelor din învoielile deja încheiate, încălcarea de moșii cu vitele și plugul etc. se soldează cu mari pagube pentru proprietari și arendași. Dacă stăpînii încearcă să-i determine pe țăranii la îndeplinirea îndatoririlor contractuale, aceștia „se adună stol”, „fac zarvă”, sar „cu pietre și ciomage” asupra lor și a oamenilor lor pe care-i torturează, sau dacă li se cere dijma, declară „franc în ochi că vor vărsa sînge și nu se vor lăsa să-i dijmuiască”<sup>45</sup>. La 8 august 1888 C. Dănescu, arendașul moșiei Bătășani reclama atitudinea agresivă a țăranilor: „locuitorii din Bătășani îndrumați de oameni care nu le doresc binele (...) după ce mi-au secerat griul cu streinii (...) m-au bătut cu ajutorul oamenilor care-mi lucrau la treierat. Săptămîna trecută în Bătășani, Nicolae Ionescu a avut întrunire de săteni și profesori rurali, în scopul, se înțelege, de revoltă”<sup>46</sup>. Nu de puține ori autoritățile județene alarmate de cele întâmplate dau ordine subprefecților prin care cer măsuri aspre împotriva celor ce „răzvrătesc populația”<sup>47</sup>. În lupta lor împotriva nedreptăților la care erau supuși de autoritățile guvernante, moșieri și arendași, țăranii au primit sprijin din partea muncitorimii.

Încă de la începutul răscoalei din 1888 mișcarea muncitorească a vremii s-a solidarizat cu cauza țăranilor, manifestîndu-și simpatia pentru lupta lor atît prin campania dusă în presă și lansarea de manifeste, cît și prin „organizarea de întruniri” și diferite „acțiuni directe de sprijinire a răsculaților”<sup>48</sup>. Guvernul junimist de atunci a căutat să folosească această solidarizare a muncitorilor cu țăranii în favoarea sa, atribuindu-i răscoalei nu cauzele reale, vechi de secole, ci altele — propaganda „persoanelor răuvoitoare ce invită pe locuitorii din unele sate la răzvrătiri sub diferite arătări mincinoase”<sup>49</sup>. Și autoritățile vîlcene pun revoltele țăranilor pe seama și intervenția unor „indivizi fără căpătîi” ce cutreeră satele „sub pretexte altele decît a-i îndemna la îndeplinirea datoriilor”<sup>50</sup>. Se căuta deci eludarea de la cauzele reale ale ridicărilor țărănești, sărăcia și exploatarea, punîndu-se mișcarea în contact cu luptele dintre partidele politice pentru guvernare. Pentru a liniști masele de țăranii și pentru a nu împiedica mult timp buna des-

fășurare a muncilor agricole, speriați de această ridicare a sătenilor, moșierimea și burghezia acceptă acordarea unui minim de reforme. Se modifică sistemul de învoieli agricole, iar pentru a potoli, ce-i drept în mică măsură, setea de pământ a țăranilor se decreta în 1889 legea vânzării către țărani a bunurilor statului. Această ultimă măsură nu avea alt rezultat decât generalizarea în lumea satelor a relațiilor capitaliste, deoarece pământul statului nu-l puteau cumpăra decât cei care dispuneau de fonduri bănești, iar aceștia în nici un caz nu formau majoritatea locuitorilor satelor. Aprobarea legii vânzării bunurilor statului a prilejuit dezbateri furtunoase în parlament, partidele și grupările politice prezentându-și și reajustându-și pozițiile în ceea ce privește rezolvarea problemei agrare în România<sup>51</sup>.

Dacă răscoala din anul 1888 nu s-a manifestat direct pe teritoriul județului Vilcea (numai încercări de răscoală) noile confruntări de clasă, de la sate, izbucnite în anii următori nu l-au ocolit, deoarece revendicările țăranimii nu au fost soluționate de guvernele țării. Legea vânzării bunurilor trebuia să intre în aplicare în anul 1892, când expirau o bună parte a contractelor arendașilor cu statul. Ea a avut într-adevăr un efect de liniștire întrucât părea plină de promisiuni pentru cei care așteptau de atîta vreme pământ. Dar abuzurile săvîrșite în legătură cu pământul statului destinat vânzării, au generat noi revolte și răscoale.

Așa s-a întîmplat în 1892 și în localitatea Romani Horezu, unde sătenii nemulțumiți de modul cum se aplică această lege, cît și abuzurile săvîrșite de autorități, „s-au pus în stare de rebeliune și neprimindu-se ajutorul armat, răscoala a durat cîteva zile”<sup>52</sup>. În anul 1893 au fost semnalate pe cuprinsul județului o serie de revolte țărănești împotriva legii maximului, mai ales în comunele Prundeni, Cacova, Smeurăț, etc. soldate cu amînarea de către consiliile comunale respective a fixării impunerilor după noua lege<sup>53</sup>. La Prundeni, legea maximului nu a putut fi aplicată nici după ce subprefectul s-a deplasat personal în comună. Nemulțumirile țăranilor din comuna Perișani (aparținea județului Argeș) provocate de aceeași lege dau naștere la o adevărată răscoală. Peste 300 de țărani, în martie 1894 pun pe fugă autoritățile și iau cu ei toată arhiva. Subprefectul trimis să potolească pe răsculați este de asemenea alungat<sup>54</sup>.

Elementele înaintate, din P.S.D.M.R. au dezvăluit substratul de clasă al legii maximului, care a înăsprit condițiile de trai ale țăranimii și a determinat într-un grad înalt creșterea nemulțumirilor la sate. Ziarul „Munca” din 13 martie 1894 aprecia că în cadrul măsurilor cu caracter economic îndreptate contra țăranimii, legea maximului reprezintă lovitura cea mai puternică, care a cauzat cele mai multe răscoale. „Țăranii dacă se revoltă contra legii maximului e că sînt ajunși la sapă de lemn și că această lege nu este decât picătura care face să se verse paharul”<sup>55</sup>.

Țăranii din județul Vilcea își manifestă nemulțumirea lor față de arendași, moșierii și autoritățile locale și prin plîngerile înaintate diverselor foruri centrale în care expuneau situația, cereau ameliorarea ei și înlăturarea abuzurilor. La Șirineasa, sătenii au întocmit un memoriu către senat în care se declarau împotriva legii clerului și avertizau că, în cazul în care funcționarii comunali vor persista în a comite abuzuri

„poporul e nevoit a se revolta, cum începuse în comuna noastră în ziua de 2 martie”<sup>56</sup>.

Una dintre măsurile care a lovit destul de greu țărănimea regiunilor de deal și munte, în toamna anului 1900, a fost instituirea legii impozitului asupra băuturilor spirtoase. Prin aceasta se înlocuia impozitul pe hectarul de livadă cu taxe pentru gradul și decalitrul de alcool. Județul Vilcea, fiind unul din județele cu agricultură profilată în special pe pomicultură și viticultură, a avut de suferit din cauza aplicării acestei norme legislative fiind remarcate nemulțumiri mai ales în zona de nord a Vîlcii. Peste tot sînt întilnite nemulțumiri, care uneori depășesc limitele memoriilor sau plîngerilor și generează revolte locale. Astfel, la 24 octombrie 1900 documentele consemnează că locuitorii din Ulmetu s-au opus cu îndirjire taxării cantităților de țuică ce le dețineau izgonindu-i pe agenții fiscali fiind posibil ca : „revolta să poată izbucni în orice clipă”. Alarmat, subprefectul plășii respective se adresează prefectului și procurorului Anastasiu de pe lângă Tribunalul Vilcea, solicitîndu-le sprijinul. Aceștia vin a doua zi însoțiți de șeful Secției financiare din Rîmnicu Vilcea, fără a lua cu ei vreo „escortă militară”. Avuseseră însă grijă să trimită mai dinainte o trupă de jandarmi, „a se posta în comuna Copăceni” aflată la o distanță de 5 km de Ulmetu. Cercetările preliminare duc la concluzia că chiar primarul și casierul comunei susțineau răzvrătirea. Întrebați despre motivele nemulțumirilor, locuitorii au răspuns că nu este drept ca cei ce n-au apucat să transforme borhotul în țuică să nu beneficieze de scutirea de orice taxă pînă la 30 decalitri, că nu este drept, de asemenea, că de această scutire să se folosească numai cei ce au cantități mari iar cei care au pînă la 25 decalitri să plătească taxe. După ce — cu fel și fel de lămuriri „spuse cu glas liniștit” și cu făgăduieli peste făgăduieli — au liniștit spiritele, au pornit spre comuna Bălcești deoarece și acolo se iscaseră tulburări, oprindu-se în drum prin satele Roiești, Nisipi, Broșteni, etc. Căutînd să-și explice cauza formării la săteni, a unor „credințe greșite” în privința noii legi asupra băuturilor spirtoase, procurorul ajunge la concluzia că „a trebuit să fie cineva care să caute a induce în eroare”; și prin acest „cineva” îi indică pe marii producători de țuică și mai cu seamă pe cei care cumpără dinainte de la săteni, recolta lor de prune, pe prețuri derizorii, „exploatareii țăranilor, plaga satelor”. De teama unor noi agitații procurorul Anastasiu nu încheie nici un act de constatare și propune ca cercetările necesare pentru descoperirea vinovaților să se facă — din aceleași motive — mult mai tîrziu.<sup>57</sup>

Creșterea și dezvoltarea mișcării țărănești către sfîrșitul secolului al XIX-lea, se datorește pe lângă cauza generală, exploatarea și suferința și activității celor care înarmați cu cunoștințe privind știința dezvoltării societății au știut să arate țăranilor izvorul relelor și modul de remediere al lor. Nu este împlător faptul că tocmai acum ne aflăm în perioada cînd activitatea socialistilor înaintați se intensifică la sate, iar printre rezultatele remarcabile ale acestei activități se numără înființarea cluburilor socialiste sătești trei dintre ele putînd fi remarcate și în județul Vilcea (Rîmești, Zăvideni și Laloșu). Așadar, mișcările țărănești din județul Vilcea au fost puternic influențate de activitatea acestor cluburi.

Atrăgînd atenția că mișcarea socialistă s-a întins „în mijlocul populației rurale”, că socialismul a devenit „îngrijorător”, organul conservator „Timpul” avertiza: „Sîntem în fața unui pericol care trebuie numaidecît înlăturat”<sup>58</sup> și lansa chemarea la unirea partidelor claselor stăpînitoare pentru reprimarea mișcării socialist-agrară<sup>59</sup>. Mișcarea socialistă la sate este decretată „crimă de stat”.<sup>60</sup> În scurt timp teroarea și represiunea cruntă se abate și asupra județului Vîlcea, în scopul desființării cluburilor socialiste la sate și a înăbușirii luptei țărănești pentru satisfacerea revendicărilor ei vitale. Prin presă, întruniri și mișcări, mișcarea muncitorească a protestat cu fermitate împotriva terorii și represiunii de la sate și și-a afirmat hotărîrea de a continua lupta. Documentele vremii vin să ne confirme cu certitudine că acțiunea de organizare politică a țărănimii noastre în cluburi socialiste începută în anii 1898—1899 a avut un rol incontestabil în pregătirea răscoalelor țărănești din 1907 contribuind la trezirea conștiinței țărănimii. Sub îndrumarea activității cluburilor, socialiste țărănești și a eforturilor mișcării muncitorești de a canaliza mișcarea țărănească pe un făgaș politic, în vederea trezirii maselor rurale la conștiința drepturilor lor cetățenești, sînt semnificative acțiunile țărănești în timpul alegerilor parlamentare din mai 1899. Într-un apel „cătregătorii Colegiului III”, Comitetul Executiv al Clubului muncitorilor din București chema masele țărănești din județele țării ca în timpul alegerilor „fiecare sătean să nu dea votul decît pentru candidații țărănilor, împotriva candidaților ciocoilor liberali și conservatorilor”<sup>61</sup>. Pentru județul Vîlcea se recomandă ca țărăni să lupte cu toate forțele în sprijinul candidatului lor Ștefan Drăghicescu<sup>62</sup>, care se bucura de o largă popularitate în satele vîlcene. Guvernanții conservatori însă au pus în mișcare întregul arsenal de falsuri și persecuții pentru a împiedica alegerea reprezentanților țărănimii. Ei au reușit aceasta dar nu au putut să înăbușe manifestarea voinței populare spre o viață mai bună.

Putem aprecia că mișcările țărănești din județul Vîlcea în a doua jumătate a secolului trecut se înscriu în șirul permanentelor acțiuni ale țărănilor, împotriva exploatării moșierilor și arendașilor. Alături de acțiunile muncitorești, aflate pe drumul afirmării lor pe scena vieții social-politice, răscoalele și frămîntările țărănești fac dovada potențelor revoluționare ale maselor muncitoare din județul Vîlcea, care în anii ce vor urma se afirmă cu și mai multă tărie.

#### NOTE

<sup>1</sup> Corbu, C., 1877—1878 Războiul național și popular al românilor pentru independență deplină, 1977, Editura politică, București, p. 117.

<sup>2</sup> *Ibidem*, p. 123.

<sup>3</sup> *Ibidem*, p. 119.

<sup>4</sup> Tamaș, C., Bardășu, P., Purece, S., 1877 în județul Vîlcea, Societatea „Prietenii Muzeului Nicolae Bălcescu”, Bălcești pe Topolog, 1977, p. IX.

<sup>5</sup> Ar. Inst. Centr. Min. Interne, div. Adm. dos. 66/1879, f. 146.

<sup>6</sup> Corbu, C., *Țărănimea din România între 1864—1888*, Editura Științifică, București, 1970, p. 193.

<sup>7</sup> Arh. Statului Vîlcea, Fond Pref. jud. Vîlcea, dos. 31/1879, f. 231—232.

- <sup>8</sup> *Ibidem*, dos. 26/1881, nepaginat.
- <sup>9</sup> *Ibidem*, dos. 31/1879, f. 216.
- <sup>10</sup> *Ibidem*, dos. 7/1884, nepaginat.
- <sup>11</sup> *Ibidem*, dos. 31/1879, f. 100.
- <sup>12</sup> *Ibidem*, f. 28.
- <sup>13</sup> *Ibidem*, dos. 20/1900, f. 53.
- <sup>14</sup> *Ibidem*, dos. 29/1891, nepaginat.
- <sup>15</sup> *Ibidem*, dos. 20/1895, nepaginat.
- <sup>16</sup> Gazeta Vlçcii, an. I, nr. 9, 12.XII.1882.
- <sup>17</sup> Arh. Statului Vilcea, fond cit., dos. 85/1880, nepaginat.
- <sup>18</sup> *Ibidem*, dos. 22/1895, nepaginat.
- <sup>19</sup> *Ibidem*, dos. 12/1898, nepaginat.
- <sup>20</sup> *Ibidem*, dos. 86/1882, nepaginat.
- <sup>21</sup> *Ibidem*, dos. 92/1882, nepaginat.
- <sup>22</sup> *Ibidem*, dos. 39/1896, f. 5 și 6.
- <sup>23</sup> *Ibidem*, dos. 85/1880, nepaginat.
- <sup>24</sup> *Ibidem*, dos. 46/1883, f. 12—13.
- <sup>25</sup> *Ibidem*, dos. 16/1893, nepaginat.
- <sup>26</sup> *Ibidem*, dos. 31/1879, f. 221.
- <sup>27</sup> *Ibidem*, dos. 104/1881, nepaginat.
- <sup>28</sup> *Ibidem*, dos. 7/1884, nepaginat.
- <sup>29</sup> Corbu, C., *op. cit.*, p. 208.
- <sup>30</sup> Arh. Statului Vilcea, fond cit., dos. 94/1879, f. 100.
- <sup>31</sup> *Ibidem*, dos. 92/1882, nepaginat.
- <sup>32</sup> *Ibidem*, dos. 6/1888, f. 7.
- <sup>33</sup> *Ibidem*, f. 37—38.
- <sup>34</sup> *Ibidem*, dos. 52/1892, f. 15, 16.
- <sup>35</sup> *Ibidem*, dos. 39/1896, f. 4.
- <sup>36</sup> *Ibidem*, dos. 27/1891, f. 1.
- <sup>37</sup> *Ibidem*, f. 12.
- <sup>38</sup> *Ibidem*, dos. 44/1879, f. 321—322.
- <sup>39</sup> *Ibidem*, dos. 44/1885, nepaginat.
- <sup>40</sup> *Ibidem*.
- <sup>41</sup> *Ibidem*, dos. 31/1879, f. 256.
- <sup>42</sup> *Ibidem*, f. 239.
- <sup>43</sup> *Ibidem*, dos. 7/1884, nepaginat.
- <sup>44</sup> *Ibidem*, dos. 27/1888, f. 18.
- <sup>45</sup> *Ibidem*, dos. 92/1892, nepaginat; dos. 46/1883, f. 19; dos. 7/1884, nepaginat; dos. 6/1888, f. 2, 7, 16, 17.
- <sup>46</sup> *Ibidem*, dos./1888, f. 23.
- <sup>47</sup> *Ibidem*, dos. 27/1888, f. 30.
- <sup>48</sup> Matei, Gh., Cluburile socialiste la sate, Editura Științifică, București, 1968, p. 43—44.
- <sup>49</sup> *Ibidem*.
- <sup>50</sup> Arh. Statului Vilcea, fond cit., dos. 6/1888, f. 11, 23, 37, 38 etc.
- <sup>51</sup> Corbu, C., Deac, A., *Mișcări și frământări țărănești în România la sfârșitul sec. al XIX-lea (1889—1900)*, Editura Științifică, București, 1965, p. 20—21.
- <sup>52</sup> Arh. Statului Vilcea, fond cit., dos. 8/1892, f. 4.
- <sup>53</sup> Corbu, C., — Deac A., *op. cit.* p. 127.
- <sup>54</sup> *Ibidem*, p. 143.
- <sup>55</sup> „Munca” din 7 februarie 1893.
- <sup>56</sup> Corbu C., — Deac A., *op. cit.* p. 153.
- <sup>57</sup> Matei, Gh., — Mioc, D., *Documente inedite privind răscoalele țărănești din 1900*, în Rev. Arhivelor, nr. 1/1977, p. 28, 29.
- <sup>58</sup> „Timpul”, 21 ianuarie 1899.
- <sup>59</sup> „Timpul”, 22 ianuarie 1899.
- <sup>60</sup> „Timpul”, 14 ianuarie 1899.
- <sup>61</sup> „Lumea Nouă”, 16 mai 1898.
- <sup>62</sup> *Ibidem*.